

Valdas Papiēvis

Odilē, arba Oro uostų
vienatvė

Alma littera

• • • **Suvytę, apdulkėję, atrodo**, nuo bekraujų gyslų tįstantys platanų lapai – jokie rudens pranašai, nuo liepos jie suvytę ir apdulkėję. Tikrieji rudens pranašai – trumpėjančios dienos, anksčiau užklumpantys vakarai.

Jau tamsu.

Odilei – devyniasdešimt, sukaktį ten, kur link dabar žiūriu, pavasarį šventė. *La Samaritaine*, vienos didžiųjų Paryžiaus krautuvių prabangiame restorane. Bandau įsivaizduoti, ką ji, jos vaikai ir anūkai, artimiausi draugai iš penkto aukšto regėjo: kaip iš viršaus atrodo *Le Pont Neuf*, *Cité* salos smaigalys, pastatai, nelyg uoste laivai susigrūdę, jų švyturys – Eifelio bokštas. Miestas, prieš akis plokštuma nusidriekiantis, ir iš viršaus matomas – tas pats, o koks skirtingas! Kaip ir gyvenimas, – kurį dabar gyveni, ir tasai, į kurį, jau nugyventą, atsiskūęs iš tolo žvelgi. Lyg tavo, lyg nebe tavo.

Iš pradžių pateikė austrių. Juodais kostiumais vilkintys padavėjai iškrakmolytais baltais marškiniais su prijuostėm, irgi baltom, net nuotraukose, rodosi, gurgždančiom. Po austrių – lašišos kepsneliai. Sausoki ir sprangūs, nesakyčiau, kad burnoje būtų tirpę, už tokią kainą galėjo būti geriau. Desertas? Desertui po šokoladinį pyragaitį atnešė, taip visokiom arkelėm, nėrinukais išpuoštą, kad gailėjau paliesti. Tačiau per saldus buvo, bent mano skoniui, gerai, kad Eva ir Henris nešykštėjo šampanui.

Odilė užverčia albumą.

Aš užsimerkiu. Girdžiu šio vakaro Senos krantinės kaimynų balsus, juos nustelbia artėjančių „Bateaux-Mouches“ laivų gaudesys, jais plaukiančių turistų kleketavimas, šūksniai, šurmuliui tolstant:

sugrįžti iš atostogų ir nepajunti, kaip kasdienybė tave pasigauna, į salsos kursus įsirašyti norėčiau, bet kokie pinigai, tu tikrai manai, kad jis mane myli?

Paskui vėl viskas iš naujo.

Ką šiame mieste aš veikiu?

Odilė man kambarėlį nuomoja.

Sėdžiu pas ją, kaip visada vakare gurkšnojame viskį, ji manęs klausia, gal turiu kokį draugą? Draugų aš turiu, kodėl šito teiraujātės? Matai spintą? Ją į kitą buto galą perstumt norėčiau.

Odilės butas – iš dviejų į vieną sujungtas. Lyg du butai, tarp kurių – ilgas koridorius. Didelis butas, jei parduotų, daug gautų. Kvadratinis metras pačiame Paryžiaus centre brangiai kainuoja, kasmet brangsta.

Akimis nužvelgiu spintą. Teisi – vienas tikrai nepastumsiu. Gijomą pasikviečiau.

Prisimenu, kaip tą Liudviko XV stiliaus spintą kraustome, kaip ją ant kilimėlio keliame, kaip paskui per parketą ilgų koridoriumi stumiame.

Taip, čia.

Gijomas skubėjo į *rendez-vous*, vos pastatėme vieton, pinigų saujoj sugniaužęs pro duris iškurnėjo. O aš dar ilgai iš vieno buto galo į kitą staltieses, servetėles, porcelianą, krištolą, sidabrą nešiojau – ko tiktai ten nebuvo. Odilė pasakojo, ką paveldėjo, ką ir kur nusipirko, skundėsi, kad per daug daiktų prisikaupusi, kartais nustebdavo: ir pamiršusi buvau, jog šitą staltiesę tebeturiu, taigi čia – mano vaikystės šaukštukas, anądien nei iš šio, nei iš to prisiminusi, visus kampus apieškojau, o pasirodo, štai kur jis slapstosi. Žmonės ir daiktai prisiriša vieni prie kitų, tegul metų metus jų nepajudini ir niekam jie nebetarnauja, su daiktais atsiveikint sunku. Tiesą pasakius, daug ką iš šios spintos reikėtų parduoti, padovanoti, galbūt iš

viso išmesti. Stiebtis ar lankstytis jau nebe man, kurią dieną ateisi, kartu peržiūrėsime.

Tą vakarą atidavė du šilkinius Maiklo kaklaraiščius, dar dabar juos turiu, nors niekada taip ir neužsirišau. Pamišęs dėl kaklaraiščių buvo, matai, kiek jų čia? *Ką padarysi, kiekvienam savo*. Ir vėl suvyniojo į ploną, daiktais suplyšinęsį popierių.

Tada Maiklas prieš septynerius metus buvo miręs, aš pas Odilę trečius gyvenu, išeitų, Odilė jau dešimt metų našlė. Jei spręstum iš to, kad retai apie Maiklą kalba, sakytum, nedažnai jį prisimena. Yra žmonių, kurie neišsilieti negali, yra, kurie apie skaudžius dalykus nelinkę kalbėti, iš jų tylos gali tiktai spėti. O ir instinktas gyventi netektis užmarina – vienų atmintyje dažniau, kitų rečiau jos prabunda, kad paskui vėl prisnūstų, užmigtu; jei instinktas gyventi ir laikas netekčių nemarintų, ne vienam jautresniam dėl jų turbūt širdis plyštų.

Uždarėm duris – Odilė kartu su manimi jų niekada nebepravers.

Ir jei atmintis neklaidina, kaip tik tada, kai uždarėm tos Liudviko XV stiliaus spintos, įkurtos jau kitame buto gale, duris, ji man ir prasitarė apie kambarėlį, į kurį dabar iškylautojų nusėstom Senos krantinėm grįžtu.

Pastogėje tas kambarėlis, tarnaičių laiptine šešis aukštus į jį reikia kopti, kai studentavo, jos sūnus Henris jame gyveno, koridoriuje yra stoglangis, per jį išlindęs ruošdavosi egzaminams. Šmaikštavo, kad ant stogo jam atsiveria protas ir atmintis geriau veikia. Svajoklis, ir vėlyvais vakarais, kopėčias pasistatęs, kartais užlipdavo – iš viršaus pažiūrėti į naktinį Paryžių.

Henriui studijas baigus ir į Angliją išvažiavus, išnuomojo arabų porelei. Iš pirmo žvilgsnio mieli ir malonūs, negalėjai įtarti, kad taip ant galvos užsisės, – tai tas, tai anas mat jiems negerai, nuomos mėnesiai nemokės, nė už elektrą, dar valgyti koridoriuje susimainys virtis, avienos kuskusą ar dar ką nors, kitų kambarių nuominin-

kai skundėsi: praeit negali, o ir kvapai – kiek vargo turėjusi, kol tą porelę iškrapščiusi. Nuo tada – tuščias.

– Per ilgai tuščias.

Klausiamai pasižiūriu.

Pečiais gūžteli.

– Užlipti galėčiau?

– Žinoma, eime į virtuvę.

Atitraukiu staliuką, durų viršuje, paskui apačioje atšaunu sklen-des, dideliu raktu vieną, mažesniu kitą spyną rakinu.

– Per šitas duris jau daug metų nevaikštome, – sako „nevaikštome“, nors penkiuose kambariuose gyvena viena. – Fatimai ir Nazaru galų gale išsikrausčius, kaip užrakinome, taip užrakinome.

Kai stumtelėjau, pasirodė, kad į praeitį duris atidarau. Į tuos andainykščius laikus, kai ponų tarnaitės gyvendavo *chambres de bonne** po stogais ir joms skirta laiptine ligi šeimininkų durų nulipusios, tiesiai į virtuvę įeidavo. Negi tarnaitės per paradines su šeimininkais ir jų svečiais vaikščios? Mažiau akyse maišosi, o ir pačioms patogiau.

– Imk žibintuvėlį, elektra atjungta. Kai užlipsi, trečios durys kai-rėj. O laiptinės šviesa čia, paspausk šitą mygtuką.

Ir taip siauri įviji laiptai kopiant į viršų siaurėja, jaučiuosi kaip pasalūnas, į svetimą būstą tykantis. Tuo pačiu metu – it gimnazis-tas, virpančia širdimi į pirmą pasimatymą einantis.

Pasuku raktą, trekšteli – nelyg riešuto kevalas skiltų. Stoviu ant slenksčio, žibintuvėliu po apytamsy snūduriuojančio kambarė-lio sienas vedžioju; staiga pasivaidena, kad jo, apleisto ir vienišo, blakstienos štai krusteli, ir jis, tarsi *klošaras*, lovos skarmaluose susirangęs, stengdamasis pažinti ir neįstengdamas atpažinti, kas pas jį čia atėjo, į mane grėžiasi – truputį sutrikęs, truputį nustebęs: tiek

* Tarnaičių kambariai.

metų, kai niekas jo neaplankė. Kartu su juo ir daiktai – nuo bepras-
mio buvimo pavargę ir jau nebesitikėję, kad kam nors jų dar pri-
sireiks: didelis stolas, lova, komoda, pora kėdžių, tuščios lentynos.

Nuo cinko stogų, koklinių kaminėlių, antenų – vaizdo, lango
naktį skleidžiamo, akis atsukęs į šituos baldus, kuriuos aną va-
karą pirmą kartą išvydau, dabar klausiu savęs: ar galėjau numanyti
tada, kad su jais taip susigyvensiu, jog atrodys – šiame kambarėly-
je nuo seniausių laikų esu įsikūręs? Lygiai taip negalėsiu prisiminti,
kaip susipažinau su Odile, – dingosis, ją visada pažinojau.

• • • **Pasitaiko žmonių, iš** kurių veidų laikas jaunystės bruožų neįstengia ištrinti, – sužinojęs jų tikrąjį amžių, visada kiek nustembi. Į Odilę pažvelgęs iš karto matai, kad jai – daug metų. Tačiau nepaisant žilų plaukų, ant aukštos kaktos ilgais kirpčiukais krintančių ir ją truputį pažeminančių, nepaisant *žqsy kojelių* siaurų, skvarbių akių kampuose, nė panašių raukšlių galuose lūpų, dažnai kietai suspaustų, nepaisant netgi odos, pavargusios ir sukritusios, jos veide išlikę kažkas ne tik iš jaunystės, bet dar iš vaikystės. Tegul jau gerokai pailsęs, sulysęs, sykiu išmintį ir gyvenimo patirtį liudijantis, jis išsaugojo bruožus iš to laiko, kai Odilė po Didžiojo karo buvo kokių penkerių ar septynerių metų. Smalsumas? Stebėjimasis tuo, ką pirmą kartą pamatai, išgirsti? Užsispyrimas, kartais aikštingas? Bet gal toks įspūdis kyla dėl to, kad veidas labai jau smulkus, o ir Odilė pati – nedidukė, kaip skiedra plona? Šiaip ar taip, nors ir vaikšto tolydžio sunkiau, be vargo įsivaizduoti gali, kaip ji, visai dar mergaitė, kieme šokdynę aplink save suka ir, mintyse skaičiuodama, kiek nesuklups, strykčioja. O kai vakarienės pakviečia, ožiuojasi.

Retai sijoną į kelnes iškeičia – nebent kai labai jau atšąla. Sijonų spinta pilna, suknelių – mažiau. Jų iškirptės, kaip ir apykaklės palaidinukių, iki viršutinės sagos niekada neužsegto, jos suvytusią krūtinę apnuogina. Šalikų, šalikėlių neklauskite, kiek prikabinta. *Ką padarysi, kiekvienam savo.* Kartais prašo patarti, kurį pasirinkti. Ir pykteli, kai parodau: regis, *intelligent*, o spalvų derint nemoki. Bet kitą kartą vėl klausia. Šilkas, vilna, linas, kažmyras... Skrybėles mėgsta: vasarą, ypač saulėtomis dienomis, skrybėlės tikrai nepamirš. Kartu einant, žmonės mudu žvilgsniais nulydi. Nemanau, jog

dėl to, kad tiek metų mus skiria. Juk ir Paryžiuje ne kasdien tokią elegantišką senutę išvysi. Tarsi iš Prusto romano išžengusią.

Sako suprantanti, kad laikai keičiasi, keičiantis laikams – mados. Dabar išvis manija pasidariusi. Per televizorių rodo: vos ne kas mėnesį – nauja mada. O gatvėse – tais pačiais džinsais aptempti klubai. Ar nesuvokia, kiek nutrinti džinsai iš jų suknelės ar sijonėlio žavesio atima? Gal iš paikumo, gal iš dyko buvimo ir pati į moterų sąjūdį įsitraukusi buvo, plakatus piešdavo ir demonstracijose dalyvaudavo, draugėms į parankes įsikibusi, Paryžiaus gatvėmis ir bulvarais žygiuodavo. Bet kai feminizmas prieš amžinąjį moteriškumą sukyla... Na, gerai, tegul ne sukyla, ima jį neigti. Net ne neigti, o... Reikėtų švelniau pasakyti, bet nerandu žodžio. Nežinau, gal ko nebesuprantu, man gi tiek metų. Juk visada nauji laikai seniems žmonėms atrodo vulgaresni nei jaunystėje buvę. Ypač per ilgai užsibuvusiems – kurių vienmečiai seniai jau išėję. Užsilikę per klaidą, galbūt ir vertiname viską klaidingai.

– Kai pamatysi, kad eidama kūprinuosi, pasakyk. Nesidrovėk, neįsižeisiu, – taria, lazdelei skaičiuojant jos lėtus žingsnius.

• • • **Paryčiais miokardo infarktas** ištiko. Laimė, ant krūtinės kabantį pagalbos šauksmo mygtuką tegul vos ne vos, bet sugebėjo paspausti. Iš Londono atvažiavusi dukra Eva Selmą pasamdė. Vakaris Selma ateina: motiną naktimis vieną palikti Eva jau bijo.

O kas antrą rytą metų metus Paula duris atsirakina: dideliame bute visada atsiras darbo. Jau nebe tarnaitė, viena iš saviškių. Juk prisimena dar tuos laikus, kai Odilė su Maiklu rengdavo priėmimus. Kartais užsisakydavo, bet dažniausiai jai *buffet* tekdavo ruošti – tiek žmonių, kiek prisikviesdavo, už stalo nepasodinsi. Šventiški ir prašmatnūs būdavę tie priėmimai: nepriekaištingai išlygintos staltiesės, porcelianinės lėkštės, tik tokiomis progomis iš svetainės indaujos ištraukiamos, šampanas krištolo taurėse, blizgantys kandelabrai, ant jų stiebiasi aukštos žvakės. Daug darbo ir rūpesčių būdavo, bet Paulai patikdavo – visą savaitę namai šurmuliudavo, kasdienybę pamiršę, artėjančia švente gyvendavo.

Ir valgyti Paula išverda. Kai Paulos nėra, pati gaminasi – ne tokia silpna, o ir virtuvėje suktis patinka. Nors kiek ji ten valgo. Permatomais griežinėliais pasipjaustys dešros, šalia pasidės keletą ridikėlių, pagrindinis patiekalas – trys keturi itališki virtinukai, paskui – keli salatų lapeliai su pelėsinio sūrio gabaliuku, desertui – dvi figos. Susikraus tas katės ašaras ant vežimuko ir ilgu koridoriumi į valgomąjį kitame buto gale nusistums. Prie vienai per didelio apskrito stalo tarsis negyvenamojoje saloje atsidūrusi, išsidėlios lėkštę ir lėkštutes, valgymo įrankius, pasistatys taurę. Įsijungs televizorių. Dienos žinios, jas žiūrėdama, valgys.

Kol Paula nepapasakojo apie tuos prabangius priėmimus, manydavau, kad iš aikštiningumo kartais į restoraną pietauti išeina. Juk skųsdavosi, kad pirmyn atgal stumdyti vežimėlį jai kartais įgrysta. Dabar sakau sau, kad turbūt ir praėjusių laikų ilgesys. Kai namai šurmuliuodavo. Noras pabūti su žmonėmis, tegul nepažįstamais. Ir pojūtis tos mažos prabangos, kai lėkštes keitiesi ne pats, o tau jas pakeičia. Dažniausiai „Balzare“ pietaudavo, visai netoli, kitoje gatvės pusėje. Šalia Sorbonos.

Vos išėjusi pro laukujes duris, vieną dieną už atsiknojusios šaligatvio plytelės užkliuvo. Laimė, tik nusibrozdino kelį ir riešą išsinarino. Iš Londono Eva paskambino. Žinote, amžius, man jau baugu ją vieną išleisti...

Nuo tada Odilę į promenadas lydžiu. Kartais ir į „Balzarą“. Bet restorane valgyti vis rečiau užsimano.

Nuomos nebemoku.

• • • **Užsuku į barą.** Su pardavėju, prakaulaus veido vaikinuku juodais ūsiukais, mudu, tegul bevardžiai vienas kitam, jau lyg pažįstami – pasitaiko, kad šnektelime: apie orą, metro streiką ar nuo ryto aistras kaitinančias vakarines regbio varžybas, nors regbis man buvęs nebuvęs; besišnekučiuojant ant prekystalio cigarečių „Gauloises“ padeda, prašyti nė nebereikia. Išėjęs laukan, praplėšiu pakelį. Tikriausiai jau pirštų instinktas, žingsniuodamas nepajuntu, kaip antrą prisidegu, vakarop susigriebiu – kiek mažai likę. Skaičiuoti pradėdu. Skaičiuok neskaičiavęs, pakelis veik tuščias. Įvijais laiptais sukuosi, su vaikinuką pakeitusiu truputį pražilusiu vyriškiu sveikinuosi. Gerai, kad kaimynystėje turiu cigaretes parduodantį barą, iki vidurnakčio atidarytą. Ne kiekvienam Paryžiuje tokia prabanga, daugumą jų aštuntą uždaro.

Per langą pūsdamas dūmus susizgrimbu, kad tik dabar, kai popietėmis Odilę į promenadas pradėjau lydėti, pajutau, kaip laikas bėga. Veikiau – trumpėja. Kad laikas bėga nelyg skutimosi peiliukas rėždamas venas, visi turbūt juntame nuo pat jaunystės: išleistuvės, pasimatymai ir išsiskyrimai, sudužusios viltys. Betgi jo – marios: krantas, iš kurio išplaukei, tolsta, tačiau to, kurio link valandų, dienų, savaitių vilnys tave pamažu, bet nenuilstamai neša, nė nematyti, galbūt jo iš viso nėra? Kai žiūriu į Odilės lazdelę, tarsi pavargusios antikvarinės „Singer“ mašinos adata Liuksemburgo sode vis retėjančiu ritmu takus dygsniuojančią, toji adata mane laiko baigtinumu varsto. Kiekvienas dygsnis širdį suspaudžia. Pakelis tuštėja. Ir įvijais laiptais nenusileisi. Niekam neskirta tokia privilegija.

• • • **Dažniausiai į Liuksemburgo** sodą einame. Apie Prancūzijos karalienės ir žymios moteris, nuo aukštų postamentų iš tolo žvelgiančias į vaikus, vienastygio fontano baseine burlaivius plukdančius, pasakoja. Tos kilnių veidų moterys, kiekviena savo didinga poza sustingusios, nebyliu abejingumu mane tvilko. Iš įvairiausių epochų atėjusios ir pusračiu čia sustojusios, jos tarsi sako, kad ir tolimų tolimiausia, ir artima praeitis yra ta pati praeitis, ją tik mūsų protas ir vaizduotė sluoksniuoja: nė ką tik praėjusios akimirkos neprisišauksi, į ją nesugrįši, jos nepaliesi ir nieko joje nepakeisi. Lipant laipteliais, į parankę man įsikimba.

Prie Kaukių pardavėjo ar Graikų aktorius, šimtus kartų matytų, sustoja ir, lyg pirmą kartą regėtų, akimis tyrinėja. Gerą atmintį turi, Bodlerą mėgsta, prie jo biusto prisėdusi, regis, pati sau nejučiom šnabžda: *La Nature est un temple où de vivants piliers / Laisent parfois sortir de confuses paroles; / L'homme y passe à travers des forêts des symboles / Qui l'observent avec des regards familiers.** Pasiūlo aplankyti medį, kurio kamienas palei pat žemę palinkęs, to medžio šakos į pirštus, artrito išsukinėtus, panašios. Kai atidžiau įsižiūriu į jos liesas, gyslotas rankas, pasirodo, kad sąnariai tuoj odą pradildys. Bandau įsivaizduoti, kaip kitados sveiki pirštai vedžiojo pieštuką – daug piešdavusi, visą Liuksemburgo sodą išpaišiusi: alėjas, gėlynus, karalienių ir kitas skulptūras, medžius.

* O Gamta – šventykla, kur pilioriai gyvi / Kartais leidžia nugirsti mįslingus žodžius, / Žmonės žengia per simbolių gojus gūdžius, / Kur fiksuoja juos žvilgsniai kasdieniai, savi.

Šarlis Bodleras, *Piktybės gėlės*, vertė Sigita Geda, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2005.

Kartais piešinių bloknodus pavartome. Buvo metas, kai laukdama, kol Maiklas iš darbo sugrįš, kone kas popietę į Liuksemburgo sodą ateidavo piešti. Paskui prisėdavo lauko kavinėje. Mėgdavusi pavakarės valandas, kai ryški dienos šviesa po truputį ima silpnėti, o šešėliai gilėti. Nesu dailininkas, spalvoms akies neturiu, šešėliai visada man vienodi, bet jei sako, kad dienos baigiantis jie ima gilėti, gal ir gilėja.

Ir į Šventojo Liudviko salą nueiname. Visada stabteli ant tilto, už Dievo Motinos katedros dvi Senos salas jungiančio ir to paties šventojo Liudviko vardu pavadinto. Įsiziūri į vešlų žilvitį, ilgų, nukarusių šakų lapeliais verkiantį. Prisimenu, kai pasodino. O dabar matai, kaip išaugęs, kiek ir kokiomis ašaromis apsipylęs?

Gal įprotį suasmeninti aš iš jos perėmiau?

Perėję tiltą, pirmiausia Orleano krantine pasukame.

Masyvūs, ornamentais raižyti vartai, aukšti langai, viršuje frontonėlių apvalinami, kaltinės geležies balkono tvorelė, jį laiko grąškščios, į smuiko raktą sūsuktos irgi kaltinės geležies atramos. Čia Maiklas mus iš nugaros nufotografavęs, mudvi su Marta į Seną žiūrime. Nuo to balkono į Seną galėjai žiūrėti, žiūrėti – taip jos tėkmė užkerėdavo.

Ilgį Martos plaukai man Munko moteris primena. Odilės ant pečių krinta. Į balkono tvorelę alkūne paremta dešinioji ranka kiek pakreipta, matosi tarp pirštų suspausta cigaretė, tuomet dar rūkė. Atrodo, tuoj atsisuks. Godaro kadras.

Gaila, kad ant to balkono niekada nebeišeisiu.

Rodydama nuotraukas, apie draugystę su Marta ir Samueliu papasakojo, dabar, kai vaikščiodami prie šio septynioliktojo šimtmėčio pastato stabtelime, tyli – žinau.

Žinau ir tai, kad šioje Senos krantinėje Svanas jaunystėje gyveno. Irgi vartydama nuotraukas priminė.

Tarp kitko.

Kai į parankę man įsikimba ir atsargiai lipame į žemutinę krantinę, nusmelkia mintis, jog *tarp kitko* ir visas mūsų gyvenimas.

Toli neiname – ant antro ar trečio suoliuko prisėdame: grindinio akmenys išsiklaipę, ji pavargusi, dar reikės grįžti. Odilė man nieko nesako, aš jai irgi nesakau nieko. Įsižiūrėjus į tėkmę ir užsimiršus, pasirodo, kad ne upė, o vienvėdis tylo po mūsų kojomis srūva. Varpo be šerdies nebyliais ataidais skambanti. Praeities ilgesys, bet į praeitį durys užtrenktos.